

ZNOVU ZAČÍT VĚŘIT

Petr Smolek

ANDRÉHO FOSSIONA (*1944), BELGICKÉHO KNĚZE, JEZUITU A JEDNOHO Z PŘEDNÍCH MYSLITELŮ V OBLASTI EVROPSKÉ KATECHETIKY NENÍ TŘEBA ČTENÁŘŮM CEST KATECHEZE DLOUZE PŘEDSTAVOVAT.¹ V TOMTO ČLÁNKU CHCEME UKÁZAT, JAK ANDRÉ FOSSION PŘISTUPUJE K VÝCHOVĚ KE KŘESŤANSTVÍ. ZDROJEM PŘEDSTAV A PŘÍSTUPŮ NÁM BUDE AUTOROVA KNIHA NOVÁ ŠANCE – DVACET CEST, JAK ZNOVU ZAČÍT VĚŘIT.²

**ThLic. PETR
SMOLEK**

je spolupracovníkem ostravského katechetického a pedagogického centra. Působí ve farnosti Rychvald.

Předporozumění autora

Útlá kniha *Nová šance*, jak samotný podtitul napovídá, obsahuje dvacítku neotřelých úvah na různá témata. Záměrem autora je nabídnout čtenářům skrze tyto úvahy pomyslných dvacet cest, dvacet způsobů, jak začít znova věřit.

V našem článku se chceme podrobněji věnovat třem z této dvacítky úvah. Než k nim ale přistoupíme, chceme zdůraznit tři důležité myšlenky, které procházejí celou knihou a které vyjadřují základní autorovo předporozumění.

„Jsme na konci jednoho druhu světa a určitého typu křesťanství. To však není ani konec světa, ani konec křesťanství.“ V pojetí, že žijeme na konci

určitého typu světa nebo civilizace, autor souzní s mnoha jinými současnými mysliteli. V oblasti katecheze mu toto vnímání umožňuje chápat sebe ne jako strážce určitého systému, určitého typu křesťanství, ale dává mu to možnost promýšlet nové cesty.

Ve středu pozornosti autorovy knihy jsou *les recommençants*, v doslovném překladu z francouzštiny to jsou *lidé, kteří začínají znova*. V oblasti katecheze je to označení pro ty, kteří začínají znova věřit. Jsou to na prvním místě lidé, kteří byli v dětství pokřtěni, třeba přijali i další svátosti, ale skutečný křesťanský život víry u nich nikdy nezačal. Po mnoha letech, už jako dospělí znova objevují víru a projevují snahu křesťansky žít uprostřed společenství církve. Nebo jsou to také lidé, kteří nikdy neopustili svátostnou a liturgickou praxi, víra byla u nich spíše zvyková, ale najednou se dostávají do bodu, kdy si uvědomují, že je třeba jaksí nově začít v životě víry. Zatímco v češtině u tohoto druhu lidí nejčastěji používáme slovo *vracet se*, jako že se někdo vrátil do kostela, vrátil se ke zpovědi, vrátil se k modlitbě atp., Fossion zásadně odmítá jakýkoli návrat. Výše zmínění lidé se nikam nevracejí. Nevracejí se ani k typu křesťanství, který byl pro ně třeba nepřijatelný nebo nesrozumitelný. Začínají znova. S celým svým životním příběhem, se všemi svými zkušenostmi objevují znova víru. Jejich přítomnost je pro autora dokladem, že nejsme na konci křesťanství jako takového, ale na konci určité podoby křesťanství.

Třetím silným prvkem knihy je autorovo přesvědčení, že zvěst víry musí být nejen srozumitelná, ale také vnímána jako žádoucí. Požadavek srozumitelnosti v předávání víry není ničím novým. Už desetiletí provází katechetické úsilí snaha vyjadřovat se

srozumitelně, bez zbytečného církevního žargonu, v termínech a obrazech, které jsou blízké zúčastněným. Fossion tuto snahu posouvá ještě dále. Zvěst víry nemá být jen srozumitelná nebo smysluplná, ale má být formulována tak, aby víra byla žádoucí, aby se stala očekávaným obohacením života. Jednotlivé úvahy, které autor nabízí, se proto vždy snaží propojit velké lidské touhy s křesťanským slovem o Bohu. Díky tomu zvěstovaný Bůh může být čtenářem nakonec rozpoznán jako někdo, kdo byl vlastně už dávno očekáván.

Podívejme se nyní zblízka na tři z dvaceti úvah: Žít svobodní, Žít ve vztahu, Vzdávat díky. Úvahy v knize jsou volné, záměrně nemají logickou návaznost. Proto i my o nich budeme pojednávat odděleně.

Žít svobodní

Žijeme v kulturním prostředí, které klade velký důraz na autonomii, odlišnost a originalitu každého jedince. Kulturní zázemí nás povzbuzuje k tomu, abychom byli sami sebou. „Můžeš se realizovat, najít své naplnění a štěstí,“ říká kultura, ve které jsme. V ideálním případě, samozřejmě.

Předávání křesťanství v tomto prostředí získává nové rysy. Kdysi kultura předávala určitým způsobem i křesťanství. Křesťanství bylo s kulturou propojeno. Dnes kultura nepředává bezprostředně křesťanskou víru nebo křesťanské zvyky a tradice, ale náboženskou svobodu. A to je velký rozdíl. Proto v naší době platí, že křesťany se nerodíme, ale stáváme se jimi. V kultuře, ve které žijeme, má náboženská věst člověka ke svobodě a k realizaci jeho osoby.

Rubem kulturního působení, které vede ke svobodě a realizaci jednotlivce, je ochabnutí společensky sdílených modelů a postojů. Žijeme v komplexním světě, který u mnohých způsobuje zmatenost a pocit ztráty sebe sama. Uprostřed tolika rozdílných a často i protichůdných postojů, modelů, životních příběhů mnozí zůstávají nerozhodní, ve zmatku, na půli cesty. I v otázkách víry. Zmatenost není lhostejnost ani ateismus.

Jak tedy evangelizovat ve světě, kde panuje nerozhodnost? Jak zvěstovat víru v prostředí, které klade tak velký důraz na osobní svobodu? Jak se dát do služeb této svobody?

Slibnými se zdají tři cesty: ctít rozum, projevovat bezpodmínečnou vřelost, respektovat životní cestu toho druhého.

Zvěstování evangelia musí ctít nároky rozumu. Pouhý rozum nemůže víru uchopit ani beze zbytku vysvětlit, může ale přijmout důvody, které přivádějí k rozhodnutí víry. Úkolem hlasatelů je tedy také evangelizovat rozum, dávat kvalitní informace, prostor pro hlubokou úvahu, metodicky správné poselství. Člověk

může zakoušet stále novou chuť evangelia i díky rozumu, který v evangeliu nachází svou potravu.

Člověk má nejen rozum, ale i srdce. Pokud je Bůh láska, je nemožné, aby se samotné zvěstování evangelia dělo jinde než ve vztahu přátelství, přijetí a vzájemné úcty. Bůh milosti musí být sdělován v bezpodmínečné vřelosti vůči druhým lidem. Slovo o Bohu, které je zvěstováno, je tak okamžitě ověřováno ve způsobu, jakým toto slovo zaznívá.

Evangelizace není dobývání nepřátelského území, ale zasévání. Druhý člověk není prázdná nádoba, kterou je třeba naplnit, ale muž nebo žena s životním příběhem a spoustou zkušeností. K lidem je možné hovořit jen za předpokladu, že jim ponecháváme svobodu jít krok za krokem vlastní cestou. Dáváme jim možnost přivlastnit si a nechat v sobě růst slovo o Kristu bez toho, že bychom v sobě pěstovali touhu po nadvládě a kontrole.

Zdá se, že pro evangelizaci jsou vhodné malé skupinky, ve kterých je možné diskutovat o věcech života, kde je možné rozumem chápat, hluboce uvažovat, zakoušet bezpodmínečnou vřelost a úctu k druhému a jeho zkušenostem.

Pro tuto dobu potřebujeme evangelizátory, kteří jsou svobodní, riskují setkání s lidmi, ve svobodě přijímají svobodu druhého a zároveň se nebojí mluvit s jistotou, kterou dává Boží zjevení. Potřebujeme hlasatele svobodné od každé touhy ovládat druhé, schopné respektovat Boží jednání a tajemství každé osoby.

Žít ve vztahu

Je zvěst o Trojici, Otci, Synu a Duchu svatém dobrá zpráva? Mnozí křesťané tuto víru vyznávají spíše abstraktně, bez sebe-menšího dopadu do jejich života. Pro nevěřící je Trojice leckdy náboženskou španělskou vesnicí a překážkou víry. Přesto i v této době někteří křesťané znova objevují Trojici a tento objev pro ně znamená zásadní krok ve víře a v duchovní zralosti. Kulturní kontext, ve kterém se nacházíme, je totiž příhodný pro pochopení trojičního tajemství.

Žijeme v době intenzivní komunikace. Pro mnohé je dnes pracovní náplní komunikovat, mluvit, přijímat a posílat informace, udržovat a uspořádávat vztahy. Komunikace je ve středu pozornosti filozofie i etiky. Žít dnes znamená vstoupit do vztahu s druhými, komunikovat, účastnit se společného života a organizovat ho.

Pokud začneme chápat Boha a křesťanský život v termínech komunikace, najednou i zvěst o Trojici se stane živou, přítomnou. Trojiční Bůh je láskyplná jednota komunikace. Je to Bůh, který se sdílí a umožňuje komunikaci. Bůh je jednota vztahů Otce a Syna v Duchu svatém. Křesťanství je způsob, jak žít s tímto Bohem, který chce vstoupit do vztahu s námi mnohem dříve, než z naší strany přijde kladná odpověď.

Přesnou trojiční terminologii v Novém zákoně nenajdeme. Nauku o Trojici formulovaly první koncily, které odpovídaly na tři základní otázky. Existují tři bohové? Ne, je pouze jeden Bůh ve třech osobách. Otec, Syn a Duch svatý jsou tři podoby jediného Boha? Ne, Otec, Syn a Duch svatý jsou tři odlišné osoby, jedna není druhá. Znamená to tedy, že Otec má plnost božství, kdežto Syn a Duch svatý jenom menší část, kterou jim Otec dal? Ne, tři osoby jsou si v božství rovné. Tímto vymezením koncily položily základ nauky o jednotě, rozdílnosti a rovnosti Otce, Syna a Ducha svatého.

Tyto pravdy můžeme dnes vyjádřit v termínech komunikace. V Bohu je dávání, přijímání a navracení. V tom je láska. To, co sv. Augustin o Trojici kdysi vyjádřil ve slovech milující, milovaný a láska, můžeme dnes sdělit tak, že Otec dává, Syn přijímá a navrácí a Duch svatý je pouto mezi Otcem a Synem.

Celý svět, ve kterém se nacházíme, je povolán, aby žil ve stejné komunikaci. V komunikaci, která sjednocuje, zosobňuje a činí rovnými v důstojnosti. Tato komunikace je základem každé lásky. Manželské, synovské, snoubenecké, lásky v přátelství i lásky bratrské, která je vyjádřena v sociální nauce církve. Pravá komunikace vytváří vztah, sjednocuje. Zároveň každému

foto: Marie Zimmermannová

ponechává jeho osobitost. Překonává nadřazenost a podřízenost a vytváří rovnost v důstojnosti.

Vzdávat díky

Dějiny církve znají různé způsoby, jak prožívat a promýšlet křesťanskou víru. Při evangelizaci v naší kultuře je užitečné rozlišovat tři podoby křesťanství: křesťanství zákona, křesťanství zaslíbení a křesťanství milosti.

Křesťanství zákona je vystiženo ve třech „je třeba“: je třeba věřit pravdám víry, je třeba zachovávat přikázání, je třeba přijímat svátosti. V tomto typu křesťanství je v popředí poslušnost vůči Bohu a církvi. Pro některé se tento druh křesťanství stal pevným životním základem, ve kterém našli štěstí i svobodu. Jiní díky němu uvízli v představě Boha soudce, ve strachu před vinou a peklem, v hlubině zoufalství. I když křesťanství zákona už není převládající, nosíme si ho v sobě jako zakořeněné dědictví, které může kdykoli vyrůst. I ti, kteří chtějí znova věřit, toto křesťanství mají v sobě nebo se vůči němu vymezují. Tento typ křesťanství v dnešním člověku, a v mladých lidech zvláště, jen stěží probudí chuť, radost a touhu být křesťany.

Druhá podoba křesťanství vychází ze zaslíbení, která pramení ze zvěsti o Božím království. Všechna energie je nasměřována k velkým Božím věcem, které se v plnosti projeví až na konci časů, ale které díky úsilí křesťanů mohou už teď pronikat do lidské společnosti. Křesťanství zaslíbení má touhu měnit svět k lepšímu, prožívat lásku k chudým, svědčit o osvobozující síle evangelia. Někdy snad získává až militantní nádech. Nicméně tato podoba křesťanství pro dnešní komplikovaný, v sociálních a ekonomických vztazích provázaný svět už nestačí.

Cestou pro naši dobu je křesťanství, jež vychází ze zdarma nabízeného daru, který Bůh dává člověku. Boží milost jako dar sebe sama, dar spásy, zdarma nabízený vztah předchází cokoli, dokonce i hříchy. Křesťanství nás přivádí k rozpoznání tohoto daru a vede nás k tomu, abychom vzdávali díky. My se můžeme odloučit od Boží lásky, ale nemůžeme uhasit lásku, kterou má Bůh k nám. Křesťanský život pak znamená prožívat Boží láskyplný pohled na nás, učit se žít ve stavu Božích synů a dcer, neuzavírat se v sobě samých, ale vzdávat Bohu díky. Toto křesťanství neruší ani zákon, ani úsilí o proměnu světa, jen jim dává novou perspektivu. Milost, kterou Bůh zdarma dává všem, zaručuje všem stejnou důstojnost a nabízí věčnost. Veškeré úsilí o sociální proměnu především těch nejděsivějších životních podmínek je motivováno službou lidské důstojnosti, kterou člověk přijímá od Boha. Dodržování zákona není vedeno strachem z trestu, ale touhou zapojit se do Boží spásonosné činnosti. Takovéto křesťanství je místem, kde muži a ženy mohou zakoušet dobrotu evangelia. Mohou vnímat křesťanství jako žádoucí.

Zamyšlení na závěr

Když A. Fossion požaduje, aby se evangelizace odehrávala v prostředí vřelého přijetí a respektu, je vhodné, abychom i my v tomto článku dopřáli belgickému knězi přijetí a respekt. Zároveň však je třeba vnímat myšlenky kriticky.

Summary: Starting to Believe Again

This article critically deals with A. Fossion's reflections on the topic of proclaiming the faith to people who are beginning to believe anew these days when one type of Christianity is ending and another one coming into being. The author's effort to present the proclamation of faith in an intelligible, meaningful and above all desirable way is shown in three selected chapters from the book "A New Chance – Twenty Ways of How to Believe Again".

Jeho kniha je souborem úvah, které jsou čtivé, srozumitelné, osvěžující. Nejsou to akademické přednášky ani „nalejvárný“. Mnohé je v nich jen naznačeno. Jsou to podněty, které vybízejí k osobnímu uvažování. Nebo – jak by si autor ještě více přál – podněty k uvažování v malých skupinách dospělých lidí. Na uvažování, mluvení a vyjadřování je kladen velký důraz. Snad až příliš. Naše kulturní prostředí prozrazuje spíš příklon ke smyslovému a estetickému vnímání než k logickému uvažování. Evangelizovat rozum je nezbytné, ale hlásání víry se patrně nebude odehrávat jen v prostředí sedavých kroužků diskutujících lidí. Škoda že autor více nerozpracovává požadavek vyjádřený v jedné z dvaceti kapitol, že totiž katecheze musí přivést katechizované do styku se situacemi chudoby, aby zvěst evangelia byla propojena se skutkem lásky. Škoda že více prostoru není věnováno také modlitbě, liturgii, její kráse a schopnosti uchvacovat. Vyváženosti mezi úvahou, zkušeností a činností lze v konkrétních katechezích dosáhnout obvykle jen stěží, nicméně je třeba stále se o ni pokoušet.

Asi jsme v našem domácím prostředí ještě úplně nepochopili to, co A. Fossion říká s takovým důrazem, že dospělí, a v našich podmínkách leckdy senioři, kteří začínají znova věřit, se nikam nevracejí. Ostatně není kam. Ti, kteří prožili dětství v předkoncilní době, při svém vstupu do farnosti nenaleznou ani liturgii, ani liturgický prostor, ani množství lidí, ani kněze a jejich vystupování takové, jaké si pamatují. Začínají znova a nově. A nově by s nimi měla začínat i farnost, společenství křesťanů, kteří jsou nuceni otevřít se těmto bratřím a sestrám, které Bůh sám povolal, a přijmout je mezi sebe. Nově přichozí se svou odlišností a životními zkušenostmi se mohou stávat zdravými narušiteli, urychlovači potřebných změn. Autor pro tuto situaci používá šťastné rozlišení: „věřit jako“ a „věřit s“. Nejde o to, aby nově přichozí věřili jako my. Stejně jako je nemyslitelné, aby křesťan 21. století věřil jako křesťan 8. století. Můžeme ale věřit s. Nově přichozí mohou věřit v Ježíše Krista s námi a my s nimi, stejně jako křesťan 21. století vzdává díky Bohu a křesťany 8. století a obráceně. Katecheze má uvádět do niterného vztahu s Ježíšem Kristem. Nemůže ale automaticky předávat formy křesťanského života. Ty se mění. Dnes je třeba je spíše v konfrontaci, věrnosti a pravdivosti nalézat. Nebylo by bez užítku, kdyby autor v textu naznačil, co podle něj má být zachováno a co opuštěno. Bohužel, v tomto si musí čtenář odpovědět sám.

Jedna věc se úvahám A. Fossiona nedá upřít, totiž jejich náboj a nakažlivé přesvědčení, že Bůh je živý v této době, vstupuje s lidmi do vztahu, a díky tomu je křesťanství nejen možné, ale i žádoucí. Množství konvertitů, katechumenů a znova třeba i po desetiletích přicházejících lidí by i nás v české církvi mělo nabudit k nasazení v práci pro růst víry.

Poznámky:

- 1 Od tohoto autora vyšly v *Cestách katecheze* články: Perspektivy katecheze v pluralitní společnosti – 1. a 2. část (2009/2,3), Katechumenát jako inspirativní model každé katecheze (2010/2), Pět kompetencí katechety (2010/4).
- 2 FOSSION, A. *Une nouvelle fois. Vingt chemins pour recommencer à croire*. Ivry-sur-Seine, Editions de l'Atelier, 2004. Česky dosud nepublikováno.